

2009-02-13

Svenska Samernas Riksförbund yttrande avseende NOU 2007:13; Den nye Sameretten

Bakgrund

År 2001 tillsattes en offentlig utredning för att utreda frågan om rätten till land och vatten i de samiska områdena utanför Finnmarks fylke. Utvalget har bestått av forskare, jurister, renägare och bönder. Svenska samebyar har fått en begränsad information om arbetet och endast haft begränsade möjligheter att påverka arbetet, SSR anser att det hade varit naturligt att ha en representant för de svenska samebyarna i ett sådant utvalg. Idag finns motsättningar mellan en del svenska samebyar och norska myndigheter och även norska renbetesdistrikt. Detta har inneburit att intressenter som önskar att reducera de svenska samernas rättigheter har fått komma till tals i denna utredning samtidigt som de svenska samerna inte getts möjlighet att vara med och påverka förvaltningen av sina hävdvunna sedvanemarker. Självklart uppkommer därför frågan om de svenska samernas intressen blivit tillvaratagna på bästa sätt i utvalget.

Utvalgets förslag

Utredningen är oerhört omfattande, tre skrifter om ca 1 300 sidor. SSR avser inte att komma med något heltäckande yttrande utan ämnar försöka utpeka några viktiga förhållanden.

Huvudsyftet med Samerettsutvalgets lagförslag är att försöka uppfylla de folkrättsliga förpliktelser som norska staten har gentemot samerna. Det är därför folkrättsligt anmärkningsvärt att utredaren inte haft med någon representant för de svenska samebyarna i ett sådant utvalg.

Utredningen kan sägas ha tre huvudpunkter:

1. Kartläggning av rättigheter som samer och andra kan ha upparbetat till land och vatten

2. En ny förvaltningsordning

3. Konsultationsloven

Genomgående är SSR:s uppfattning att utredningen inte behandlar konsekvenserna för de svenska samernas rättigheter på ett tillräckligt ingående sätt. Den gränsöverskridande renskötseln tas visserligen upp separat i vissa kapitel men SSR hade önskat att den gränsöverskridande renskötseln hade blivit bättre belyst i utredningen.

Av ILO:s –konvention nr 169 följer att ett urfolks rättigheter i en stat som ratificerat konventionen inte påverkas av att urfolkets medlemmar råkar vara folkbokförda i annat land. Samebyarna är direkta rättighetshavare enligt ILO-konventionen. Det faktum att Sverige inte ratificerat ILO:s konvention 169 fritar inte Norge från dess skyldighet att behandla samebyarna på samma sätt som de samer som bor i Norge.

Kartläggning av rättigheter

Det är tänkt att kartläggningen av bruks- och ägar rättigheter ska genomföras av en kartläggningskommission och av en utmarksdomstol.

Principiellt stödjer SSR en kartläggningskommission och en utmarksdomstol. SSR vill dock peka på att i stora delar av områdena som avhandlas i utredningen är det bara svenska samebyar som har upparbetade rättigheter. Det måste därför vara möjligt för svenska samebyar att framföra krav på sätt som utredningen uttalat. Utvalget har som exempel på tänkbara utredningsfält angett *"en rettslig og historisk sammenheng som tilsier forening kan som eksempel tenkes ved krav fra flere svenske samebyer i Troms"*. Detta är något som SSR ser positivt på men SSR vill dock påpeka att samma förhållanden gäller inom hela utredningsområdet.

SSR reagerar mot lagförslaget om att jordbruket ska tilldelas rättigheter på statens mark innan kartläggningskommissionens och utmarksdomstolens arbete. Detta förfaringssätt medför olägenheter för de svenska samebyarna med rättigheter i Norge.

Utredaren hävdar att det är troligt att de norska renägarna har något större rättigheter till jakt och fiske och fångst än de svenska samerna har i Norge. Detta antagande är helt felaktigt. Enligt 10 § Lappkodicillen framgår att det andra landets samer skall ha samma rättigheter och skyldigheter som landets egna samer vad gäller nyttjande av land och vatten. Detta innebär att de samer som är bosatta på svensk sida riksgränsen har en jakt- och fiskerätt minst lika stark rätt som samerna bosatta på norsk sida.

Ny förvaltningsordning

Håloglandsallmenningen

Här finns förslaget att förvaltningen av Hålgolandallmenningen ska förvaltas av ett styre på sex personer där två utnämns av Sametinget och två var av de två fylkeskommunerna. Det föreslås en ny eller förändrad förvaltning av statsägd mark som inga andra upparbetat äganderätt till. SSR vill påpeka att renskötseln upparbetat en rätt till all mark som omfattas av utredningen enligt alders tids bruk.

En majoritet föreslår att den statliga marken överförs till ett regionalt ägande – den s.k. Hålgolandeindomen. Där föreslås att styret ska ha sex medlemmar. Två utnämnda av Sametinget och två var av Nordlands och Troms fylketeing. SSR ser två problem i förslaget. Det faktum att samer bosatta på svensk sida gränsen överhuvudtaget inte finns representerade är oförenligt med folkrätten då det strider mot de principerna att ge de samer som råkar vara bosatta i Sverige sämre möjligheter att delta i förvaltningen av sina marker än vad de samer som bor i Norge ges. Dessutom uppfyller inte förslaget folkrätten i det att samerna alltid är i minoritet i styret.

SSR anser att förslaget inte är ändamålsenligt och väsentligen måste omarbetas.

Utmarksstyrelsen

Enligt majoritetens förslag ska förvaltningen av rättigheter, bruk och tillsyn ske av regionala utmarkstyrer. Utmarksstyrerna ska ha sju medlemmar varav två ska representera lantbruksintressena och två ska representera rennär-ingen.

SSR kan inte godta ett förvaltningsorgan där samerna inte har samma inflytande som andra representanter eller ett större inflytande. SSR är därför kritiska till att administreringen av utmarkerna hamnar hos ett kommunalt utnämnt organ. SSR befärar att en förvaltning genom utmarksstyrer får till följd att rennäringen inte får inflytande i förhållande till andra intressen. Att rennäringen och jordbruket tillsammans skulle inneha en majoritet saknar betydelse då renskötseln och jordbruket ofta har motstridiga intressen. Förutom att rennäringen överhuvudtaget får en svag position innebär förslaget att de rättigheter samer bosatta på svensk sida gränsen har helt åsidosätts då den svenska rennäringen inte representeras.

Med hänvisning till den starka karaktär de svenska samebyarnas upparbetade rättigheter har är det naturligt att detta förhållande återspeglas i de lokala förvaltningsorganen. Därför ska de svenska samerna i dessa områden vara representerade i eventuella lokala organen för att kunna bevaka sina intressen.

Även i denna del är SSR:s uppfattning att förslaget inte är ändamålsenligt och väsentligen måste omarbetas.

Konsultasjon och saksbehandling

Av lagförslaget framgår att åtgärder som kan få direkt betydelse för bruk av mark och naturresurser i samiska områden ska konsulteras med berörda. SSR ser positivt på det framlagda förslaget om Konsultasjonslov då det ger samer möjlighet att tidigt komma in i processer som påverkar dem. SSR vill emellertid framhålla att då det gäller åtgärder som berör betesområden för samer bosatta på svensk sida gränsen ska de svenska samebyar konsulteras.

I lagförslaget om konsultasjon anges vilka som ska höras och svenska samebyar som har betesområden på norsk sida gränsen är inte nämnda under punkt där reinbeitesida och renbetesdistrikt nämns i 14 § punkt b. Det framgår emellertid av beskrivningen till lagförslaget att *reinbeitesida* omfattar även utövare av gränsöverskridande renskötsel, dvs. samebyar. SSR anser att "samebyar" skall införas uttryckligen i lagtexten för att klargöra de svenska samebyarnas rättsställning.

Vid Norges ensidiga förlängning av renbeteskonventionen (Ot. Prp. nr. 75 om ändringar i reinbetesloven av 1972) genomfördes ändringar som berörde de svenska samebyarna utan att de svenska samebyarna konsulterades. Av artikel 6 i ILO-konventionen framgår att konsultation med grupper som påverkas av en ändring är ett grundkrav. Den ensidiga förlängningen (Reinbeteloven) hade direkt betydelse för de svenska samebyarna och samebyarna skulle följaktligen ha konsulterats enligt ILO-konventionen. Genom lagregler om konsultation där de svenska samebyarna explicit nämns kan detta i framtiden undvikas.

Samerettsutvalgets uppfattning är att endast konsultationer inte är tillräckligt för att tillvarata de samiska intressena. SSR delar denna uppfattning. Som ett komplement har Samerettsutvalget föreslagit saksbehandlingsregler. Dessa innebär inte några nya förpliktelser för myndigheterna men konkretiserar de förpliktelser dessa har gentemot samiska intressen. Förslaget är inlagt under 2 kap och i 2 kap. 6 § anges vilka som ska höras. Svenska samebyar som har betesområden i på norsk sida av riksgränsen är inte nämnda under punkt där renbetesdistrikt nämns. Däremot anges i kommentaren till paragrafen att exempelvis svenska samebyar skulle komma in under punkt c) som andra rättighetshavare. SSR:s ståndpunkt är att svenska samebyar med rättigheter på norsk sida av riksgränsen ska jämföras med norska renbetesdistrikt och tas med i punkt b) i lagförslagets 6 §.

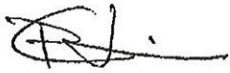
SSR anser att "Samebyar" bör tas med i lagtextens 6 och 14 §§ på samma sätt som Samerettsutvalget föreslagit att ordet "samebyar" ska tas med i 7a § i Lov 30 juni 1972 nr. 70 om bergverk där Samerettsutvalgets motivering är att samebyarna är rättighetshavare.

Av 10 § i förslaget till Hålogalandsloven framgår att Hålogalandsalmenningen inte ska kunna disponera mark eller tillåta verksamhet som kan medföra t.ex. betydande olägenhet för rennäringen. Detta är ett förslag som SSR stödjer. SSR ställer sig emellertid frågande till hur en bedömning av detta ska genomföras. SSR anser att rennäringen (samebyn eller reinbeitedistriktet), bör ha någon form av vetorätt i områden som är av särskild betydelse för rennäringen annars är risken för att rennäringssintressena får stå tillbaka för andra intressen överhängande.

De sydsamiska områdena och fjelloven

Samerettsutvalgets hantering av de samiska rättigheterna i det sydsamiska området är bristfällig. Enligt Samerettsutvalgets förslag kommer de sydsamiska områdena inte att innefattas av den föreslagna förvaltningsmodellen. Utredningen har bortsett från de samiska rättigheterna i det sydsamiska området och anser de samiska rättigheterna vara svagare i dessa områden SSR vill understryka att det är av oerhörd vikt att se renskötelsesområdet som ett område. På samma sätt som man folkrättsligt inte kan bortse från de rättigheter som samer som bor på den svenska sidan gränsen har kan inte utvalget göra skillnad på samer i nord och syd. Samerna i sydsamiska områden har upparbetade rättigheter som folkrättens regler omfattar.

Svenska Samernas Riksförbund

Per Gustav Idivuoma